<u>અસ્યવામીય (સુપર્ણ) સૂક્તમ</u>

ઋગ્વેદ મણ્ડલં ૧, અનુવાક ૨૨
દીર્ઘતમા: ઔચથ્ય: ઋષિ:

છન્દ: – ત્રિષ્ટુપ ૧–૧૧, ૧૩–૧૪, ૧૬–૨૨, ૨૪–૨૮, ૩૦–૩૫, ૩૭–૪૦, ૪૩–૦૫, ૫૨
જગતી ૧૨, ૧૫, ૨૩, ૨૯, ૩૬, ૪૧
પ્રસ્તારપઙ્ક્તિ: ૪૨
અનુષ્ટુપ ૫૧

દેવતા – વિશ્વે દેવા: ૧ – ૪૧
વાગાપ: ૪૨
શક ધૂમ સોમૌ ૪૩
અગ્નિ સૂર્ય વાયવ: ૪૪
વાક ૪૫
સૂર્ય: ૪૬–૪૭
સંવત્સર – કાલચક્રમ ૪૮
સરસ્વતી ૪૯
સાધ્યા: ૫૦
સૂર્ય: પર્જન્ય: અગ્નય: વા ૫૧
સરસ્વાન સૂર્ય: વા ૫૨

અસ્ય વામસ્ય પલિતસ્ય હોતુસ્તસ્ય ભ્રાતા મધ્યમો અસ્ત્યશ્ન: ।
તૃતીયો ભ્રાતા ઘૃતપૃષ્ઠો અસ્યાત્રાપશ્યં વિશ્પતિં સપ્તપુત્રમ ॥ ૧ ॥

સપ્ત યુઞ્જન્તિ રથમેકચક્રમેકો અશ્વો વહતિ સપ્તનામા ।
ત્રિનાભિ ચક્રમજરમનર્વં યત્રેમા વિશ્વા ભુવનાધિ તસ્થુ: ॥ ૨ ॥

ઈમં રથમધિ યે સપ્ત તસ્થુ: સપ્તચક્રં સપ્ત વહન્ત્યશ્વા: ।
સપ્ત સ્વસારો અભિ સં નવન્તે યત્ર ગવાં નિહિતા સપ્ત નામ ॥ ૩ ॥

કો દદર્શ પ્રથમં જાયમાનમસ્થન્વન્તં યદનસ્થા બિભર્તિ ।
ભૂમ્યા અસુરસૃગાત્મા ક્ક સ્વિત્કો વિદ્વાંસમુપ ગાત્પ્રષ્ટુમેતત ॥ ૪ ॥

પાકઃ પૃચ્છામિ મનસાવિજાનન્દેવાનામેના નિહિતા પદાનિ ।
વત્સે બષ્કયેટધિ સપ્ત તન્તૂન્વિ તત્નિરે કવય ઓતવા ઉ ॥ ૫ ॥

અચિકિત્વાઞ્ચિકિતુષશ્ચિદત્ર કવીન્પૃચ્છામિ વિદ્મને ન વિદ્વાન ।
વિ યસ્તસ્તમ્ભ ષળિમા રજાંસ્યજસ્ય રૂપે કિમપિ સ્વિદેકમ ॥ ૬ ॥

ઈહ બ્રવીતુ ઉઅ ઈમઙ્ગ વેદાસ્ય વામસ્ય નિહિતં પદં વેઃ ।
શીર્ષ્ણઃ ક્ષીરં દુહ્રતે ગાવો અસ્ય વવ્રિં વસાના ઉદકં પદાપુઃ ॥ ૭ ॥

માતા પિતરમૃત આ બભાજ ધીત્યગ્રે મનસા સં હિ જગ્મે ।
સા બીભત્સુર્ગર્ભરસા નિવિદ્ધા નમસ્વન્ત ઈદુપવાકમીયુઃ ॥ ૮ ॥

યુક્તા માતાસીદ્ધુરિ દક્ષિણાયા અતિષ્ઠદ્ગર્ભો વૃજનીષ્વન્તઃ ।
અમીમેદ્વત્સો અનુ ગામપશ્યદ્વિશ્વરૂપ્યં ત્રિષુ યોજનેષુ ॥ ૯ ॥

તિસ્ત્રો માતૃસ્ત્રીન્પિતૃબિભ્રદેક ઊર્ધ્વસ્તસ્થૌ નેમવ ગ્લાપયન્તિ ।
મન્ત્રયન્તે દિવો અમુષ્ય પૃષ્ઠે વિશ્વવિદં વાચમવિશ્વમિન્વામ ॥ ૧૦ ॥

દ્વાદશારં નહિ તજ્જરાય વર્વર્તિ ચક્રં પરિ દ્યામૃતસ્ય ।
આ પુત્રા અગ્ને મિથુનાસો અત્ર સપ્ત શતાનિ વિંશતિશ્ચ તસ્થુઃ ॥ ૧૧ ॥

પઞ્ચપાદં પિતરં દ્વાદશાકૃતિં દિવ આહુઃ પરે અર્ધે પુરીષિણમ ।
અથેમે અન્ય ઉપરે વિચક્ષણં સપ્તચક્રે ષળર આહુરર્પિતમ ॥ ૧૨ ॥

પઞ્ચારે ચક્રે પરિવર્તમાને તસ્મિના તસ્થુર્ભુવનાનિ વિશ્વા ।
તસ્ય નાક્ષસ્તપ્યતે ભૂરિભારઃ સનાદેવ ન શીર્યતે સનાભિઃ ॥ ૧૩ ॥

સનેમિ ચક્રમજરં વિ વાવૃત ઉતાનાચાં દશ ચુક્તા વહન્તિ ।
સૂર્યસ્ય ચક્ષૂ રજસૈત્યાવૃતં તસ્મિન્નાર્પિતા ભુવનાનિ વિશ્વા ॥ ૧૪ ॥

સાકંજાનાં સપ્તથમાહુરેકજં ષળિદ્યમા ઋષયો દેવજા ઈતિ ।
તેષામિષ્ટાનિ વિહિતાનિ ધામશઃ સ્થાત્રે રેજન્તે વિકૃતાનિ રૂપશઃ ॥ ૧૫ ॥

સ્ત્રિયઃ સતીસ્તાઁ ઉ મે પુંસ આહુઃ પશ્યદક્ષણ્વાન્ન વિ ચેતદન્ધઃ ।
કવિર્યઃ પુત્રઃ સ ઈમા ચિકેત યસ્તા વિજાનાત્સ પિતુષ્પિતાસત ॥ ૧૬ ॥

અવઃ પરેણ પર એનાવરેણ પદા વત્સં બિભ્રતી ગૌરુદસ્થાત ।
સા કદ્રીચી કં સ્વિદર્ધં પરાગાત્ક્ક સ્વિત્સૂતે નહિ યૂથે અન્તઃ ॥ ૧૭ ॥

અવઃ પરેણ પિતરં યો અસ્યાનુવેદ પર એનાવરેણ ।
કવીયમાનઃ ક ઈહ પ્ર વોચદ્દેવં મનઃ કુતો અધિ પ્રજાતમ ॥ ૧૮ ॥

યે અર્વાઞ્ચસ્તાઁ ઉ પરાચ આહુર્યે પરાઞ્ચસ્તાઁ ઉ અર્વાચ આહુઃ ।
ઈન્દ્રશ્ચ યા ચક્રથુઃ સોમ તાનિ ધુઆ ન ચુક્તા રજસો વહન્તિ ॥૧૯ ॥

દ્વા સુપર્ણા સયુજા સખાયા સમાનં વૃક્ષંપરિ ષસ્વજાતે ।
તયોરન્યઃ પિપ્પલં સ્વાદ્વત્ત્યનશ્નન્નન્યો અભિ ચાકશીતિ ॥ ૨૦ ॥

યત્રા સુપર્ણા અમૃતસ્ય ભાગમનિમેષં વિદથાભિસ્વરન્તિ ।
ઈનો વિશ્વસ્ય ભુવનસ્ય ગોપાઃ સ મા ધીરઃ પાકમત્રા વિવેશ ॥ ૨૧ ॥

યસ્મિન્વૃક્ષે મધ્વદઃ સુપર્ણા નિવિશન્તે સુવતે ચધિ વિશ્વે ।
તસ્યેદાહુઃ પિપ્પલં સ્વાદ્વગ્રે તન્નોન્નશદ્યઃ પિતરં ન વેદ ॥ ૨૨ ॥

યદ્ગાયત્રે અધિ ગાયત્રમાહિતં ત્રૈષ્ટુભાદ્વા ત્રૈષ્ટુભં નિરતક્ષત ।
યદ્વા જગજ્જગત્યાહિતં પદં ય ઈત્તદ્વિદુસ્તે અમૃતત્વમાનશુઃ ॥ ૨૩ ॥

ગાયત્રેણ પ્રતિ મિમીતે અર્કમર્કેણ સામ ત્રૈષ્ટુભેન વાકમ ।
વાકેન વાકં દ્વિપદા ચતુષ્પદાક્ષરેણ મિમતે સપ્ત વાણીઃ ॥ ૨૪ ॥

જગતા સિન્ધું દિવ્યસ્તભાયદ્રથંતરે સૂર્યં પર્યપશ્યત ।
ગાયત્રસ્ય સમિધસ્તિસ્ત્ર આહુસ્તતો મહ્ના પ્ર રિરિચે મહિત્વા ॥ ૨૫ ॥
=
ઉપ હ્વયે સુદુઘાં ધેનુમેતાં સુહસ્તો ગોધુગુત દોહદેનામ ।
શ્રેષ્ઠં સવં સવિતા સાવિષન્નોટભીદ્ધો ઘર્મસ્તદુ ષુ પ્ર વોચમ ॥ ૨૬ ॥

હિઙ્કૃણ્વતી વસુપત્ની વસૂનાં વત્સમિચ્છન્તી મનસાભ્યાગાત ।
દુહામશ્વિભ્યાં પયો અઘ્ન્યેયં સા વર્ધતાં મહતે સૌભગાય ॥ ૨૭ ॥

ગૌરમીમેદનુ વત્સં મિષન્તં મૂર્ધાનં હિઙ્ઙકૃણોન્માતવા ઉ ।
સૃકાણં ઘર્મમભિ વાવશાના મિમાતિ માયું પયતે પયોભિઃ ॥ ૨૮ ॥

અયં સ શિઙ્કતે યેન ગૌરભીવૃતા મિનાતિ માયું ધ્વસનાવધિ શ્રિતા ।
સા ચિત્તિભિર્નિ હિ ચકાર મર્ત્યં વિદ્યુદ્ભવન્તી પ્રતિ વવ્રિમૌહત ॥ ૨૯ ॥

અનચ્છયે તુરગાતુ જીવમેજદ્ધ્રુવં મધ્ય આ પસ્ત્યાનામ ।
જીવો મૃતસ્ય ચરતિ સ્વધાભિરમર્ત્યો મર્ત્યેના સયોનિઃ ॥ ૩૦ ॥

અપશ્યં ગોપામનિપદ્યમાનમા ચ પરા ચ પથિભિશ્ચરન્તમ ।
સ સધ્રીચીઃ સ વિષૂચીર્વસાન અ વરીવર્તિ ભુવનેષ્વન્તઃ ॥ ૩૧ ॥

ય ઈં ચકાર ન સો અસ્ય વેદ ય ઈં દદર્શ હિરુગિન્નુ તસ્માત ।
સ માતુર્યોના પરિવીતો અન્તર્બહુપ્રજા નિરૃઋતિમા વિવેશ ॥ ૩૨ ॥

દ્યૌર્મે પિતા જનિતા નાભિરત્રબન્ધુર્મે માતા પૃથિવી મહીયમ ।
ઉત્તાનયોશ્ચમ્વોરર્યોનિરન્તરત્રા પિતા દુહિતુર્ગર્ભમાધાત ॥ ૩૩ ॥

પૃચ્છામિ ત્વા પરમન્તં પૃથિવ્યા: પૃચ્છામિ યત્ર ભુવનસ્ય નાભિ: ।
પૃચ્છામિ ત્વા વૃષ્ણો અશ્વસ્ય રેત: પૃચ્છામિ વાચ: પરમં વ્યોમ ॥ ૩૪ ॥

ઈયં વેદિ: પરો અન્ત: પૃથિવ્યા અયં યજ્ઞો ભુવનસ્ય નાભિ: ।
અયં સોમો વૃષ્ણો અશ્વસ્ય રેતો બ્રહ્માયં વાચ: પરમં વ્યોમ ॥ ૩૫ ॥

સપ્તાર્ધગર્ભા ભુવનસ્ય રેતો વિષ્ણોસ્તિષ્ઠન્તિ પ્રદિશા વિધર્મણિ ।
તે ધીતિભિર્મનસા તે વિપશ્ચિત: પરિભુવ: પરિ ભવન્તિ વિશ્વત: ॥ ૩૬ ॥

ન વિ જાનામિ યદિવેદમસ્મિ નિણ્ય: સંનદ્ધો મનસા ચરામિ ।
યદા માગન્પ્રથમજા ઋતસ્યાદિદ્વાચો અશ્નુવે ભાગમસ્યા: ॥ ૩૭ ॥

અપાઙ પ્રાઙેતિ સ્વધયા ગૃભીતોટમર્ત્યો મર્ત્યેના સયોનિ: ।
તા શશ્વન્તા વિષૂચીના વિયન્તા ન્યઽન્યં ચિક્યુર્ન નિ ચિક્યુરન્યમ ॥ ૩૮ ॥

ઋચો અક્ષરે પરમે વ્યોમન્યસ્મિન્દેવા અધિ વિશ્વે નિષેદુ: ।
યસ્તન્ન વેદ કિમૃચા કરિષ્યતિય ઈત્તદ્વિદુસ્ત ઈમે સમાસતે ॥ ૩૯ ॥

સૂયવસાદ્ભગવતી હિ ભૂયા અથો વયં ભગવન્ત: સ્યામ ।
અદ્ધિ તૃણમઘ્ન્યે વિશ્વદાનીં પિબ શુદ્ધમુદકમાચરન્તી ॥ ૪૦ ॥

ગૌરીર્મિમાય સલિલાનિ તક્ષત્યેકપદી દ્વિપદી સા ચતુષ્પદી ।
અષ્ટાપદી નવપદી બભૂવુષી સહસ્ત્રાક્ષરા પરમે વ્યોમન ॥ ૪૧ ॥

તસ્યા: સમુદ્રા અધિ વિ ક્ષરન્તિ તેન જીવન્તિ પ્રદિશશ્ચતસ્ત્ર: ।
તત: ક્ષરત્યક્ષરં તદ્વિશ્વમુપ જીવતિ ॥ ૪૨ ॥

શકમયં ધૂમમારાદપશ્યં વિષૂવતા પર એનાવરેણ ।
ઉક્ષાણં પૃશ્નિમપચન્ત વીરાસ્તાનિ ધર્માણિ પ્રથમાન્યાસન ॥ ૪૩ ॥

ત્રય: કેશિન ઋતુથા વિ ચક્ષતે સંવત્સરે વપત એક એષામ ।
વિશ્વમેકો અભિ ચષ્ટે શચીભિર્ધ્રાજિરેકસ્ય દદૃશે ન રૂપમ ॥ ૪૪ ॥

ચત્વારિ વાક્પરિમિતા પદાનિ તાનિ વિદુર્બ્રાહ્મણા યે મનીષિણ: ।
ગુહા ત્રીણિ નિહિતા નિઙ્ગયન્તિ તુરીયં વાચો મનુષ્યા વદન્તિ ॥ ૪૫ ॥

ઈન્દ્રં મિત્રં વરુણમગ્નિમાહુરથો દિવ્ય: સ સુપર્ણો ગરુત્માન ।
એકં સદ્વિપ્રા બહુધા વદન્ત્યગ્નિં યમં માતરિશ્વાનમાહુ: ॥ ૪૬ ॥

કૃષ્ણં નિયાનં હરય: સુપર્ણા અપો વસાના દિવમુત્પતન્તિ ।
ત આવવૃત્રન્ત્સદનાદૃતસ્યાદિદ્ઘૃતેન પૃથિવી વ્યુદ્યતે ॥ ૪૭ ॥

દ્વાદશ પ્રધયશ્ચક્રમેકં ત્રીણિ નભ્યાનિ ક ઉ તચ્ચિકેત ।
તસ્મિન્ત્સાકં ત્રિશતા ન શઙ્કવોઽર્પિતા: ષષ્ટિર્ન ચલાચલાસ: ॥ ૪૮ ॥

યસ્તે સ્તન: શશયો યો મયોભૂર્યેન વિશ્વા પુષ્યસિ વાર્યાણિ ।
યો રત્નધા વસુવિદ્ય: સુદત્ર: સરસ્વતિ તમિહ ધાતવે ક: ॥ ૪૯ ॥

યજ્ઞેન યજ્ઞમયજન્ત દેવાસ્તાનિ ધર્માણિ પ્રથમાન્યાસન ।
તે હ નાકં મહિમાન: સચન્ત યત્ર પૂર્વે સાધ્યા: સન્તિ દેવા: ॥ ૫૦ ॥

સમાનમેતદુદકમુચ્ચૈત્યવ ચાહભિ: ।
ભૂમિં પર્જન્યા જિન્વન્તિ દિવં જિન્વન્ત્યગ્નય: ॥ ૫૧ ॥

દિવ્યં સુપર્ણં વાયસં બૃહન્તમપાં ગર્ભં દર્શતમોષધીનામ ।
અભીપતો વૃષ્ટિભિસ્તર્પયન્તં સરસ્વન્તમવસે જોહવીમિ ॥ ૫૨ ॥